

аб беларускай мове, не абараняе яе ад непрыемнага ўплыву свядомых і несвядомых яе разбуральнікаў.

Мова, як вядома, пастаянна развіваецца, узбагачаецца новымі словамі, запазычанымі з іншых моў, і ўласнымі наватворамі. Некаторыя навацы прыжываюцца ў нашай мове, асабліва тыя, што не парушаюць заканамернасцяў развіцця мовы. Прыжываюцца часам нават памылкі. Напрыклад: *Арганізацыя Аб'яднаных Нацый (ААН)*, *правільна было б: Арганізацыя Аб'яднаных Дзяржаў*.

Выяўленне і аналіз тыповых лексічных, граматычных, стылістычных, арфаграфічных і пунктуацыйных памылак у СМІ дапаможа студэнтам глыбей пранікнуць у таямніцы беларускай літаратурнай мовы, правільна карыстацца слоўнікамі і навуковымі працамі, авалодаць практычна моўным багаццем.

ЛІТАРАТУРА

1. Бандарэнка Т. П. Пра найбольш тыповыя памылкі ў мове газет // Беларуская лінгвістыка. Выпуск 21.— Мн., 1982.— С. 38—45.
2. Вештарт Г. «Ахілесавы пяты» беларускага друку // Літаратура і мастацтва.— 2001.— 23 ноября.— С. 13.
3. Сцяцко П. Не кансерваваць «трасянку»... // Полымя.— 2002.— № 1.— С. 228—250.

УДК 808.26-316.4:(54+66)

Н. Я. Савіцкая, ст. выкладчык

БЕЛАРУСКАЯ ХІМІЧНАЯ ТЭРМІНАЛОГІЯ Ў ТЭРМІНАЛАГІЧНЫХ СЛОЎНІКАХ 20-ГА СТАГОДДЗЯ

In article ways of becoming of the Byelorussian chemical terminology are considered, the annotated bibliography is resulted.

Існуе думка, што па ўзроўні лексікаграфічнай навукі можна меркаваць аб ступені развіцця пэўнай дзяржавы, нацыі, аб яе культуры і эканоміцы. Зазірнуўшы ў гісторыю, можам нагадаць, што першы друкаваны слоўнік усходніх славян быў выдадзены ў 1596г. Лаўрэнціем Зізаніем у Вільні. І гэта адбылося на два гады раней, чым у праслаўленай лексікаграфічнымі працамі Англіі, дзе першы друкаваны слоўнік «Свет слоў» Джона Флорыя выйшаў з друку ў 1598 годзе.

Беларускія лексікографы 17—18 стагоддзяў, не маючы магчымасці ствараць беларускія слоўнікі, паколькі дзяржаўнай мовай стала польская, вымушаны былі свае на працоўкі аддаваць на карысць рускай або польскай моў. Так, рукапісны беларуска-лацінска-польскі слоўнік паслужыў асновай для маскоўскага «Лексикона треязычного...» Ф. П. Палікарпава-Арлова (1704); у складзе польска-лацінска-грэчаскага слоўніка Г. Кнапскага (1621) шмат беларускай лексікі; у 1700г. у Маскве выдадзены шматмоўныя «Номенкляторы» (лексіконы) нашага земляка І. Ф. Капіеўскага, якія сталі, па сутнасці, першымі тэрміналагічнымі слоўнікамі ў Расіі.

Гісторыя сучаснай беларускай тэрміналогіі вядзе свой адлік з часу каліфікацыі беларускай літаратурнай мовы, пачатак якой паклала «Беларуская граматыка для школ» Браніслава Тарашкевіча (Вільня, 1918), што замацавала на пісьме асноўныя правапісныя і марфалагічныя нормы, выпрацаваныя ў папярэдні перыяд. Пэўную частку тэрміналагічнай лексікі фіксуюць першыя перакладныя слоўнікі, што выконвалі і нарматыўную функцыю, сярод якіх «Маскоўска-беларускі слоўнік»

(Вільня, 1918) братоў Максіма і Гаўрылы Гарэцкіх і яго перавыданні. У 1918 г. (Лейпцыг) выйшаў з друку «Сямімоўны слоўнік», у якім беларуская мова ўпершыню прадстаўлена як самабытная пры канфрантацыі яе лексічнага матэрыялу з адпаведнай лексікай нямецкай, латышкай, літоўскай, польскай, рускай моў і мовы ідыш. Пры такім падыходзе ўзнікла неабходнасць у пошуку і замацаванні на практыцы пэўных беларускіх тэрмінаў, якія б адпавядалі ўжо цвёрда ўсталяваным тэрмінам у іншых мовах. Ёсць звесткі, што ў гэты час з'яўляюцца і першыя невялікія спецыялізаваныя тэрміналагічныя слоўнікі, многія з якіх засталіся ў рукапісах, і лёс некаторых з іх невядомы.

Пачатак актыўнай тэрмінатворчасці ў галіне хіміі прыпадае на 20-я гады і звязаны, перш за ўсё, з выходам у свет «Слоўніка хэмічнай тэрміналогіі» (1928). Слоўнік хімічнай тэрміналогіі, як і ўсе папярэднія тэрміналагічныя слоўнікі, аўтары прапаноўваюць разглядаць як праект, падкрэсліваючы, што ён мае дыскусійны характар і ў далейшым можа змяняцца. Пры ўкладанні тэрміналогіі камісія вырашыла інтэрнацыянальныя тэрміны ўводзіць у беларускую мову нязменна, толькі ў беларускай транскрыпцыі таго часу (аўрыпігмэнт, асыміляцыя, ёдыд барыю (BaI_2), манганат барыю ($BaMnO_4$) і г. д.); тэрміны, узятыя з жывой народнай мовы, даваць у іх народнай форме, а пры адсутнасці патрэбных слоў у народнай мове ўтвараць неалагізмы згодна з законамі беларускай мовы (барый серністы — сульфiт, сярчак барыю (BaS) і г. д.).

Варта адзначыць, што менавіта гэты слоўнік ды яшчэ «Геалёгія, мінералёгія, крышталёгія» (1924) аказалі значны ўплыў на фарміраванне беларускай хімічнай тэрміналогіі ў 90-я гады, якія ў многім як бы паўтаралі 20-я, толькі, можа быць, тэрмінатворчасць рэалізоўвалася ў больш складаных умовах, паколькі пры стварэнні хімічных тэрмінаў неабходна было, акрамя канцэпцыі, выбіраць і арфаграфію, г. зн. падаваць тэрміны або згодна з афіцыйным правапісам, або карыстацца тарашкевіцай (афіцыйным беларускім правапісам, які выкарыстоўваўся да рэформы 1933 г.).

Уздымы і спады тэрміналагічнай працы і, асабліва, выдавецкай дзейнасці ў галіне тэрміналогіі цесна звязаны са знешнімі ўмовамі функцыянавання беларускай мовы. Так, пікі гэтай дзейнасці прыпадаюць на 1926—1927 і 1992—1995 гг., г. зн. на гады беларусізацыі, прыняцця і ўвядзення ў жыццё Закона аб мовах у Рэспубліцы Беларусь (1990), і наадварот, амаль поўныя правалы ў ёй (не кажучы ўжо пра час вайны) назіраюцца ў 1935—1940, 1945—1961 і 1970—1976 гг., што характарызуюцца як гады ўціску і стагнацыі ў дачыненні да беларускай мовы, а 30-я гады сумна вядомыя знішчэннем вялікай колькасці створаных беларускіх тэрмінаў і саміх тэрмінолагаў.

Тэрміналогія займае асобае месца ў лексікаграфіі, а беларуская лексікаграфічная праца ў галіне тэрміналогіі адрозніваецца надзвычайнай складанасцю, выкліканай зменамі ў дзяржаўнай моўнай палітыцы, адкуль ідзе незапатрабаванасць яе ў навуцы і вышэйшай школе, таму такім марудным было станаўленне беларускай тэрміналогіі, у тым ліку і хімічнай,— амаль 70 год аддзяляюць выданне першага хімічнага слоўніка ад наступных.

Варта адзначыць, што ў 60-я гады ўсё ж такія актывізуюцца лексікаграфічная дзейнасць, ствараюцца лінгвістычныя слоўнікі і пачынаецца праца над выданнем першай нацыянальнай энцыклапедыі. Гэта вялікае дасягненне, якое пацвярджае сталасць нацыі, яе ўздым, выхад у міжнароднае супольніцтва. Не кожны народ, не кожная дзяржава маюць свае энцыклапедыі. Патрэбны ўмовы, дастатковы інтэлектуальны патэнцыял, немалыя матэрыяльныя затраты, каб здзейсніць такую справу. Нагадаем, што БелСЭ ў 12-ці тамах

выйшла ў 1969—1975 гадах, акрамя яе выдадзена шмат галіновых энцыклапедый, у 90-я гады пачынае выдавацца 18-томная Беларуская энцыклапедыя, ствараюцца энцыклапедыі па ўсіх галінах ведаў. Паколькі энцыклапедыя — гэта «кола ведаў», таму яна змяшчае звесткі з усіх галін навукі, у тым ліку звязаных з хімічнай наукай і вытворчасцю, дзе выкарыстана хімічная тэрміналогія. У гэтыя гады частка хімічных тэрмінаў фіксуецца перакладнымі і тлумачальнымі слоўнікамі беларускай мовы, але першыя невялікія хімічныя слоўнікі пачалі выдавацца толькі ў апошнім дзесяцігоддзі.

Сапраўды, найбольш плённымі на здабыткі тэрміналогіі сталі 90-я гады, калі кожны год з'яўлялася ў друку некалькі тэрміналагічных слоўнікаў. Лексікаграфічная дзейнасць у гэты час ідзе ў двух напрамках. Былі створаны тэрміналагічныя камісіі пры ТБМ (Таварыства беларускай мовы) і ў БелАН, якія ў сваёй дзейнасці карысталіся: першая — нерэфармаванай беларускай мовай-тарашкевіцай, а другая — парэформеннай беларускай мовай, якая ў значнай ступені зрусіфікавана.

Зараз пры Міністэрстве адукацыі Рэспублікі Беларусь працуе тэрміналагічная камісія, якая імкнецца ўлічыць усё лепшае з напрацовак тэрмінолагаў розных плыняў, кіруючыся рэкамендацыямі Першай нацыянальнай тэрміналагічнай канферэнцыі стварыць беларускую тэрміналогію па ўсіх галінах ведаў, улічыць напрацоўкі ўсіх тэрмінолагаў, а потым правесці яе ўпарадкаванне.

У 2000 г. выйшаў бібліяграфічны даведнік «Тэрміналагічныя слоўнікі 1918—1998 гг.» пад рэд. Г. Цыхуна, матэрыял для якога сабраны Тэрміналагічнай камісіяй пры Міністэрстве адукацыі РБ. Стала вядома, што за апошнія 35 гадоў выдадзена звыш 170 слоўнікаў па розных галінах ведаў, яшчэ каля 100 слоўнікаў, паводле звестак навукова метадычнага цэнтра вучэбнай кнігі і Тэрміналагічнай камісіі, рыхтуецца да выдання.

У ліку надрукаваных — 12 слоўнікаў па хіміі і хімічнай тэхналогіі і шэраг па сумежных навук, у якіх зафіксавана шмат хімічнай тэрміналогіі, — гэта фізічныя і хіміка-біялагічныя слоўнікі.

Натуральна, што навука патрабуе ўсё больш багатай і сістэматызаванай тэрміналогіі, заснаванай на нацыянальных традыцыях тэрмінаўпарадкавання і тэрмінатворчасці. Сучасныя патрэбы вымагаюць паскоранага развіцця беларускай тэрміналогіі, аднаўлення традыцый 20-х гг., што адзначалася на канферэнцыі «Аktуальныя праблемы беларускамоўнага выкладання тэхнічных і прыродазнаўчых дысцыплін у ВНУ» (Мінск, 1993 г.); былі асабліва падкрэслены ў выніковым дакуменце Першай нацыянальнай канферэнцыі «Праблемы беларускай навуковай тэрміналогіі» (Мінск, 1994 г.)

Аналіз хімічных слоўнікаў 90-х гадоў дазваляе зрабіць выснову, што пры стварэнні беларускай хімічнай тэрміналогіі аўтары выкарыстоўвалі розныя падыходы. І гэта натуральна, улічваючы моўную сітуацыю ў Рэспубліцы Беларусь. Да таго ж, як адзначае Л. Антанюк, «працэс тэрмінатворчасці, у адрозненне ад словатворчасці агульналітаратурнай мовы, носіць (ва ўсякім разе на пачатковай стадыі) індывідуальны, а не калектыўны характар, бо значны ўплыў на гэты працэс аказвае, акрамя шматлікіх іншых фактараў, ступень нацыянальнай самасвядомасці навуковай інтэлігенцыі». Таму выдадзеныя слоўнікі 90-х гадоў нясуць адбітак светапогляду аўтараў: адны імкнуцца застацца ў рэчышчы тарашкевіцы, адраджаючы яе фанетыка-арфаграфічныя і лексічныя нормы; другія грунтоўна на матэрыяле афіцыйных слоўнікаў, якія не пазбеглі значнай русіфікацыі, што можна прасачыць, параўноўваючы слоўнікі беларускай мовы, выдадзеныя на працягу стагоддзя; трэція імкнуцца ўлічыць усе набыткі лінгвістаў, лексікаграфав і ўласна тэрмінолагаў як Беларусі, так і сусветнай супольнасці.

Падрабязная характарыстыка хімічных слоўнікаў 90-х гадоў патрабуе глыбокага грунтоўнага аналізу і будзе матэрыялам іншага артыкула.

Беларускія хімічныя тэрміналагічныя слоўнікі

1. Беларуская навуковая тэрміналогія. Вып. 18. Слоўнік хэмічнае тэрміналогіі (праект) / Ін-т Беларускае культуры. Аддзел мовы і літ-ры. Галоўная тэрміналагічная камісія.— Менск, 1927.— 183 с. Бібліягр.: с. 6 (12 назв.)— на вокл. Слоўнік хэмічнае тэрміналогіі = Vocabulaire de la terminologie de la chimie. Ч. 1 (Агульная хімія) / Ін-т Беларускае культуры. Аддзел гуманітарных навук.— Менск, 1998. Скл.: В. Вяршук, Чэслаў Родзевіч, Аляксандр Круталевіч, Язэп Сушыньскі. Слоўнік расійска-беларуска-яўрэйскі. 2552 тэрмінаў. Дадатак: Слоўнік беларускіх тэрмінаў. Слоўнік яўрэйскіх тэрмінаў.

2. Хімічны слоўнік школьніка / В. Качаргін, Л. Гарнастаева, В. Макароўскі, В. Аранская.— Мн.: Народная асвета, 1990.— 354 с.

3. Кароткі беларуска-рускі слоўнік хімічнай тэрміналогіі да тэрміналагічнага практыкума па хіміі. Для студэнтаў біялагічных факультэтаў Віцеб. дзярж. пед. ін-та; Скл. У. К. Слабін.— Віцебск, 1991.— 21с.

4. Школьный русско-белорусский химико-биологический словарь / Упр. народ. обр. Витеб. облисполкома. Сост. Л. М. Вардомацкий, Л. С. Васюкович.— Витебск, 1991.— 134 с. Каля 4500 тэрмінаў.

5. Биотехническая терминология: Русско-белорусский словарь. Беларуская-рускі слоўнік / Беларус. гос. технол. ун-т. Сост.: Н. В. Гриц, Н. А. Беясова, Р. М. Маркевич, Н. С. Ручай, В. Н. Леонтьев.— Мн., 1992.— 48 с. Больш за 1000 тэрмінаў. Да некаторых тэрмінаў прыведзены сінонімы (словы ўласнабеларускія і інтэрнацыянальныя).

6. Руска-беларускі слоўнік па агульнай хіміі / Беларус. дзярж. універсітэт, хімічны фак-т. каф. агульнай хіміі і методыкі выкладання хіміі. Скл.: А. А. Рагойша, К. М. Лапко.— Мн., 1992.— 11 с. Рuskія і беларускія тэрміны і прыклады словазлучэнняў.

7. Расейска-беларускі хімічны слоўнік (больш за 2000 тэрмінаў) / Задзіночанне беларускіх студэнтаў. Скл. А. Глушко, А. Стасевіч, А. Бокун.— Мн.: Нац. выд. кампанія «Беларусь—Тэхналогія», 1993.— 38 с.— Бібліягр.: с. 37 (34 назв.).

8. Аранская В., Слабін У. Руска-беларускі тлумачальны слоўнік вытворчазначных тэрмінаў і паняццяў па хіміі / Віцеб. дзярж. пед. ін-т.— Віцебск, 1993.— 173 с.— Бібліягр.: с. 175 (11 назв.).

9. Слоўнік тэрмінаў да курса «Хімія і фізіка палімераў»: для студэнтаў вочнага і завочнага аддзяленняў спецыяльнасці Т. 15.02 «Хімічная тэхналогія вытворчасці і перапрацоўкі арганічных матэрыялаў» спецыялізацыі «Тэхналогія хімічных валокнаў» / Магіл. тэхнал. ін-т. Каф. хімічнай тэхналогіі высокамалекулярных злучэнняў. Скл.: А. М. Баранаў, Б. Э. Гелер.— Магілёў, 1994.— 19 с. Слоўнік тлумачальны (каля 300 тэрмінаў).

10. Руска-беларускі тэрміналагічны слоўнік па тэхналогіі палімерных матэрыялаў: для студэнтаў спец. Т. 25.05, 25.06, 26.03 / Беларус. дзярж. тэхнал. ун-т. Каф. тэхналогіі перапрацоўкі палімерных матэрыялаў. Скл. В. Я. Палуяновіч; навук. рэд. М. Р. Пракапчук.— Мн., 1994.— 47 с. Звыш 2000 слоў, часткова з тлумачэннямі на беларускай мове.

11. Руска-беларускі слоўнік хімічных тэрмінаў (агульная і неарганічная хімія) / Беларус. дзярж. пед. ун-т. Скл.: І. А. Семяновіч, А. С. Ціханаў, В. В. Канааш.— Мн., 1995.— 30 с. Больш за 1500 тэрмінаў.

12. Східнослов'янський хімічний словник (російсько-білорусько-український) / О. І. Білодид, М. Ю. Корнілов, О. М. Звонок, Я. Г. Мілешкевіч.— Київ, 1995.— 106 с. (1828 тэрмінаў).

13. Руска-беларускі слоўнік хімічных тэрмінаў (агульная і неарганічная хімія) / Магіл. дзярж. пед. ін-т. Скл.: М. П. Бузук, Л. Д. Палячонак, С. У. Ясінецкая. Рэд. А. С. Лаўшук.— Магілёў, 1998.— 112 с. Бібліягр.: с. 5 (10 назв.).

14. Руска-беларускі слоўнік па фізіялогіі і біяхіміі раслін / Н. Я. Савіцкая, М. І. Баранаў.— Мн.: Бел. дзярж. тэхнал. ун-т, 2001.— 68 с. Каля 4300 тэрмінаў.

15. Расійска-беларускі слоўнік па хіміі і хімічнай тэхналогіі / Я. г. Міляш-кевіч, З. Ф. Санько, А. В. Глушко.— Мн., 2002.— 400 с. (камп'ютэрны варыянт). Аўтары шукаюць магчымасць апублікавання.

Слоўнікі, якія могуць быць выкарыстаны пры ўпарадкаванні беларускай хімічнай тэрміналогіі

1. Беларуская-рускі слоўнік па вышэйшай матэматыцы / Беларуская дзяржаўная політэхнічная акадэмія. Кафедра вышэйшай матэматыкі № 3. Скл.: Т. А. Сухая, Р. М. Еўдакіменка, В. Я. Трацяневіч, Н. У. Гудзень.— Мн., 1992.— 44 с.

2. Болсун А. І. Руска-беларускі фізічны слоўнік. Асноўныя тэрміны: Каля 5000 тэрмінаў / Пад рэд. А. А. Богуша.— Мн.: БелЭН, 1993.— 173 с. Дадатак: Адзінкі фізічных велічынь. Лацінскія абазначэнні фізічных велічынь. Множнікі з прыстаўкамі для ўтварэння долявых адзінак і іх найменняў.

3. Костюкович Н. Н., Люштик В. В., Щербин В. К. Русско-белорусский словарь математических, физических и технических терминов = руска-беларускі слоўнік матэматычных, фізічных і тэхнічных тэрмінаў: около 18500 терминов и словосочетаний / АН Беларуси; Под. ред. Н. Н. Костюковича.— Мн.: БелЭН, 1995.— 512 с.

4. Люшцік У. В. Руска-беларускі слоўнік тэрмінаў нафта- і газадабычы.— Мн.: Беларуская навука, 1997.— 203 с. Змяшчае 6725 тэрміналагічных адзінак, у тым ліку і па нафтахіміі.

5. Польско-русский химический словарь / И. А. Титова, К. Я. Старосельская, А. И. Запривода; Под. ред. Б. Я. Каплана.— Москва— Варшава: Сов. энциклопедия, 1970.— 459 с. Содержит 35000 терминов.

6. Самайлюковіч У., Пазняк У., Сабалеўскі А. Руска-беларускі фізічны слоўнік / Т-ва беларускай мовы імя Ф. Скарыны. Тэрмінал. камісія; навуковы рэдактар В. Вячорка, А. Шастаковіч.— Мн.: Навука і тэхніка, 1994.— 304с.— Бібліягр.: с. 301 (12 назв.) Каля 23000 тэрмінаў. Дадатак: некаторыя словазлучэнні рускія і беларускія.

7. Станкевіч Я. Беларуская-расійскі (Вялікалітоўска-расійскі) слоўнік.— Нью-Ёрк: Фонд Льва Сапегі, 1990.— 1305 с. У складзе слоўніка нямала слоў народнай мовы, якія могуць быць выкарыстаны ў якасці тэрмінаў.

8. Стасевіч А., Варыёцкі С. Кароткі расійска-беларускі фізіялагічны слоўнік.— Мн.: Тэхналогія, 1993.— 50 с. Змяшчае звыш 3000 тэрмінаў. Слоўнік падрыхтаваны навуковай секцыяй ЗБЦ (Задзіночанне беларускіх студэнтаў). Грунтуецца на тарашкевіцы.

9. СТБ 1018-96. Ахова навакольнага асяроддзя. Водаспажыванне і водаадвод у рыбнай гаспадарцы. Тэрміны і азначэнні = Охрана окружающей среды. Водопотребление и водоотведение в рыбном хозяйстве. Термины и определения = Environment protection. Water consumption and water disposal in fish economy. Terms and definitions.

Распрацаваны Беларускім дзяржаўным інстытутам стандартызацыі і сертыфікацыі (БелДІСС). Уведзены з 01. 01. 1997 г.

10. СТБ 994-95. Трыфабатыка. Тэрміны і азначэнні = Трифобатика. Термины и определения. Распрацаваны Навукова-вытворчым аб'яднаннем «Трыфабатыка». Уведзены з 01.07.1996 г.

11. Сухая Т., Еўдакіменка Р., Трацякевіч В., Гудзень Н. Тэрміналагічны слоўнік па вышэйшай матэматыцы для ВНУ / Т-ва беларускай. мовы імя Ф. Скарыны. Тэрміналагічная камісія; навук. рэд. П. Міхайлаў.— Мн.: Навука і тэхніка, 1993.— 183 с.— Бібліягр.: с. 182 (20 назв.) Каля 6000 тэрмінаў. 2 часткі: руска-беларуская і беларуска-руская. Дадатак: некаторыя словазлучэнні рускія і беларускія; вядомыя матэматыкі.

12. Тэрмінаграфія. Раздзел «Глебазнаўства, аграхімія, меліярацыя» / Тэрміналагічны зборнік.— 1983.— С. 72—79.

ЛІТАРАТУРА

1. Антанюк Л. А. Праблемы беларускага тэрміназнаўства ў новых умовах / Тэрміналагічны зборнік 87/88.— Мн.: Навука і тэхніка, 1993.— С. 13—24.
2. Антанюк Л. А. Сучасная беларуская тэрміналогія.— Мн.: РА «Анонс», 1995.— 38 с.
3. Беларуская мова ў другой палове XX стагоддзя // Матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі (Мінск, 22—24 кастрычніка 1997 г.).— Мн.: Белдзяржуніверсітэт, НАНБ, 1998.— 324 с.
4. Праблемы беларускай навуковай тэрміналогіі: Матэрыялы Першай нацыянальнай канферэнцыі.— Мн.: ТБМ ім. Ф. Скарыны, 1995.— 340 с.
5. Сцяцко П. Праблемы лексічнага нармавання беларускай мовы.— Гродна, ГрДУ, 1999.— 292 с.
6. Тэорыя і практыка беларускай тэрміналогіі / Г. У. Арашонкава, А. М. Булыка, У. В. Люшцік, А. І. Падлужны. Навук. рэд. А. І. Падлужны.— Мн.: Беларуская навука, 1999.— 175 с.
7. Тэрміналагічны бюлетэнь. Вып. 2.— Мн.: Бел ІПК, 1999.— 59 с.
8. Тэрміналагічныя слоўнікі (асобныя выданні) 1918—1998 гг.: Бібліягр. давед. / Рэд. Г. Цыхун.— Мн.: Беларускі кнігазбор, 2000.— 74 с.
9. Шчэрбін В. К. Асноўныя этапы тэрміналагічнай дзейнасці / Тэрміналагічны зборнік 89/90.— Мн.: Навука і тэхніка, 1992.— С. 4—8.

УДК 378.01

А. В. Посох, канд. філол. навук, доцент; Л. Б. Батина, ст. преподаватель

ФОРМИРОВАНИЕ ЛИЧНОСТИ СТУДЕНТА-ПЕРВОКУРСНИКА

The article deals with the problem of carrying out educational work with the students of junior years of study at the university. It emphasizes difficulties and outlines the main directions of work.

Термин «студент» латынскага паходжання і ў перакладзе на рускі мову азначае «усердно работающий, овладающий знаниями». Аднак у студэнцескай узроста не толькі прыбываюцца веда, у гэтым узросте «выконваецца найбольш актыўнае развіццё маральных і эстэтычных пачуццяў, становленне і стабілізацыя характэра. Личность овладевает полным комплексом социальных ролей взрослого человека: гражданских, профессионально-трудовых и др.» [4, с. 10]. Этым і вызначаецца асобная складанасць правядзення выхавальнай работы са студэнтамі-первокурснікамі. У маладога чалавека яшчэ няма жорсткіх стэратыпаў, якія вельмі складана перамяняць. Па гэтым правільнае пабудаванне навучальна-выхавальнага працэсу з улікам асабіста-